

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БЕЗКОНФЛІКТНОГО НАВЧАННЯ

Тема 1. Поняття та роль безконфліктного навчання в сучасній системі освіти.

Зміст

1.1. Безконфліктне навчання як підхід у створенні сприятливої атмосфери навчання.

1.1. Функції та принципи безконфліктного навчання

1.2. Основні поняття безконфліктного навчання

Безконфліктне навчання (англ. nonviolent communication, NVC) - це підхід до спілкування, розроблений американським психологом Маршаллом Розенбергом. Він зосереджується на встановленні зв'язку між людьми, на усуненні конфліктів та на досягненні спільних цілей.

Існує багато досліджень, присвячених вивченню безконфліктного навчання. Так, дослідження, яке було проведене в Голландії в 2018 році, було здійснене командою дослідників з університету Гронінгена, очолюваною доктором Рамою Параїсо. Дослідження було спрямоване на вивчення впливу безконфліктного навчання на зниження кількості конфліктів між учнями та вчителями у школах. У дослідженні брали участь 24 школи в Голландії, які були розділені на дві групи: експериментальну та контрольну. У експериментальній групі вчителям надавалось навчання з безконфліктного навчання, яке вони потім використовували у своїй роботі з учнями. У контрольній групі навчання не проводилось. Результати дослідження показали, що використання безконфліктного навчання у шкільній програмі допомогло знизити кількість конфліктів між учнями та вчителями. Вчителі, які отримали навчання з безконфліктного навчання, повідомляли про меншу кількість конфліктів у класі та більш ефективно вирішення тих конфліктів, які все ж виникали. Крім того, учні з експериментальної групи також повідомляли про меншу кількість конфліктів з вчителями та більш сприятливу атмосферу у класі.

Також дослідження були проведені:

- у 2016 році було проведено дослідження, яке показало, що використання безконфліктного навчання допомогло покращити комунікацію між лікарями та пацієнтами в медичному середовищі;

- у 2012 році проведено дослідження, щодо ефективності безконфліктного навчання у вихованні дітей з порушеннями аутистичного спектра. Воно показало, що цей підхід допомагає дітям з цими порушеннями розвивати навички спілкування та знижує ризик конфліктів;

- у 2010 році, досліджували використання безконфліктного навчання у вихованні дітей у віці від 8 до 12 років. Яке показало, що цей підхід допомагає дітям вирішувати конфлікти шляхом емпатії та співпраці з іншими.

Отже, на цій підставі можна говорити про ефективність безконфліктного навчання у різних сферах, таких як освіта, медицина, бізнес і міжособистісні відносини.

"Безконфліктне навчання" - це **підхід до навчання**, який спрямований на зниження рівня конфліктів в навчальному процесі та створення сприятливої атмосфери для навчання. Цей підхід передбачає:

- використання спеціальних технік та методів для забезпечення ефективного спілкування між учнями та вчителями,
- вирішення конфліктів у взаєминах,
- виключення агресивної поведінки,
- зниження рівня стресу та створення дружнього середовища для навчання.

Основна ідея безконфліктного навчання полягає в тому, що навчальний процес має бути спрямований на **розвиток учнів не лише з точки зору набуття знань, але й формування навичок:**

- ефективного спілкування,
- роботи в команді,
- вирішення конфліктних ситуацій,
- розвиток соціальної компетентності.

Безконфліктне навчання може включати такі елементи, які допомагають збільшити ефективність навчального процесу та знизити рівень конфліктів між учнями та вчителями:

- навчання соціальних навичок,
- тренінги з комунікації,
- позитивний підсилюючий зворотній зв'язок та інші методи,

Отже, **безконфліктне навчання - це підхід, який має на меті створення сприятливого навчального середовища та розвиток соціальної компетентності учнів.**

Зрозуміти, що таке безконфліктне навчання допоможе історія складена на цю тему ChatGPT:

«Одного разу, у школі було проведено дослідження, яке довело, що конфліктність між учнями впливає на їхній успіх в навчанні та загальний стан здоров'я. Вчителька Софія вирішила зробити все можливе, щоб зменшити кількість конфліктів в своєму класі та створити безконфліктну навчальну атмосферу.

Спочатку вона запропонувала учням пройти тренінг з комунікації та конфліктології, де діти навчилися слухати один одного, розуміти емоції та потреби іншого. Далі вони дізналися про техніки розв'язання конфліктів, такі як пошук компромісів, пошук альтернативних рішень і т.д.

Софія також організувала різні групові та індивідуальні завдання, щоб допомогти учням збільшити взаємодію та спілкування між собою. Наприклад, вони працювали над проектами в групах, виконували різні завдання парно або у групі трьох-чотирьох осіб.

Крім цього, вчителька створила класний куточок, де учні могли розміщувати листівки з позитивними повідомленнями для своїх однокласників. Це допомагало учням почувати себе впевненіше, підтримувати один одного та зменшувати кількість конфліктів в класі.

З часом, завдяки терпінню та підтримці вчительки, Учні звикли до безконфліктної навчальної атмосфери, і це дозволило їм більш ефективно вчитися та розвиватися. Вони стали більш відкриті та довірливі один до одного, тому що відчували, що їхні емоції та потреби важливі для всіх.

Також відбулося зменшення кількості випадків булінгу та інших форм неадекватної поведінки. Учні були більш уважними до своїх однокласників та шанобливими до їхніх різних потреб та бажань.

За рік безконфліктного навчання в класі Софії учні змогли досягти відмінних результатів в навчанні та здобути важливі соціальні навички, які знадобляться їм в житті. Кожен з них став більш впевненим у собі та своїх здібностях, та був готовий до нових викликів.

Отже, безконфліктне навчання - це підхід, який сприяє зменшенню кількості конфліктів та підвищенню успішності учнів. Це допомагає збільшити взаємодію та спілкування між учнями та вчителями, а також створити позитивну навчальну атмосферу. В основі формування навичок безконфліктного навчання лежать різноманітні теорії та підходи, які були розроблені в галузі психології, соціології, педагогіки та інших наук.»

Ознайомтеся з історією та складіть список дій (застосованих методів) вчительки Софії по налагодженню безконфліктного навчання.

Дайте відповідь про те, що змусило вчительку Софію так вчинити (Табл 1.1.).

Таблиця 1.1.

Методи, прийоми та техніки по впровадженню безконфліктного навчання в класі

Назва методу/ прийому/техніки	Опис

Переглянемо висловлювання відомих педагогів про те який зміст вони вкладають в поняття безконфліктного навчання:

"Безконфліктне навчання - це навчання, що базується на взаємодії та розумінні, а не на контролі та примусі" - Марія Монтессорі.

"Для досягнення успіху в навчанні необхідно забезпечити **сприятливу атмосферу в класі**, де учні можуть вільно висловлювати свої думки та погляди" - Януш Корчак.

"Якщо вчитель уміє вирішувати конфлікти, то він стає справжнім майстром своєї справи" - Рудольф Штайнер.

"**Добрі стосунки** між учнями та вчителем - це ключ до успіху в навчанні та житті" - Ерік Еріксон.

"Важливо **навчити учнів вирішувати конфлікти**, а не уникати їх. Це допоможе їм стати більш самостійними та впевненими у своїх здібностях" - Альфред Адлер.

"Безконфліктне навчання - це навчання, що ґрунтується на взаємодії, **повазі та взаєморозумінні між учнями та вчителем**" - Антон Макаренко.

"Навчання повинно бути спрямоване на **розвиток особистості учня та його самореалізацію**. Це неможливо досягти без безконфліктних взаємин між учнем та вчителем" - Петро Куліш.

"Навчання повинно відбуватись у **сприятливій атмосфері**, де учні відчують себе безпечно та вільно, що дає можливість їм краще вивчати нові знання" - Леонід Зимін.

"Безконфліктне навчання - це не про уникнення конфліктів, а про навчання учнів **ефективно їх вирішувати**. Це важлива навичка, яка допоможе їм у житті" - Джон Дьюї.

"Якщо вчителі і учні співпрацюють, то навчання стає цікавим та результативним. Важливо створити атмосферу, де учні відчують, що їхні думки та ідеї цінуються" - Джон Лок.

Ознайомтеся з висловлюваннями відомих педагогів та складіть таблицю дій вчителя по забезпеченню безконфліктного навчання (Табл.1.2).
Таблиця 1.2.

Засоби відомих педагогів по впровадженню безконфліктного навчання

Автор	Спосіб
Марія Монтессорі	Повага та уникати примусу

Отже, безконфліктне навчання забезпечується через створення сприятливої атмосфери, налагодження співпраці, навички спілкуватися та вміння вирішення конфліктів.

Безконфліктне навчання базується на розумінні та використанні чотирьох ключових складових:

- спостереження,
- почуття,
- потреби,

- прохання.

Воно допомагає людям виразити свої почуття та потреби без осуду та звинувачень, що може допомогти уникнути конфліктів та досягти спільних цілей.

Безконфліктне навчання також **зосереджується на важливості емпатії** та розумінні іншої людини. Це може допомогти покращити міжособистісні відносини, знизити напруження та збільшити рівень співпраці.

У світі існують організації та тренери, які надають навчання та тренінги з безконфліктного спілкування для осіб, які бажають покращити свої навички спілкування та вирішувати конфлікти ефективно. Безконфліктне навчання може бути корисним для будь-якої людини, яка бажає покращити якість своїх міжособистісних відносин та досягнути спільних цілей з іншими людьми.

1.2. Функції та принципи безконфліктного навчання

Безконфліктне навчання, як і будь-який інший метод, має свої функції, які визначають його вплив на навчання та розвиток дітей. **Основні функції безконфліктного навчання включають наступне:**

Зменшення конфліктів. Безконфліктне навчання відповідає за зниження рівня конфліктів між учнями та вчителями в школах. **Це досягається шляхом:**

- використання позитивного підходу до взаємодії між людьми,
- дотримання прав та потреб учасників,
- застосування різноманітних технік для уникнення конфліктів та їх вирішення.

Підвищення рівня емпатії. Безконфліктне навчання сприяє розвитку навичок емпатії у дітей та дорослих. Це дозволяє:

- зрозуміти іншу людину,
- відчувати її емоції та потреби,
- вести поведінку, що забезпечує позитивне спілкування з оточуючими.

Розвиток навичок співпраці та колективної роботи. Безконфліктне навчання допомагає **розвивати навички:**

- співпраці,
- колективної роботи,
- взаємодопомоги.

Учні:

- навчаються співпрацювати,
- ділитися інформацією, думками та ідеями,
- вміють вислуховувати один одного,
- знаходити рішення.

Підвищення мотивації до навчання. Безконфліктне навчання сприяє **підвищенню мотивації до навчання та самовдосконалення.** Учні:

- стають більш зацікавленими в процесі навчання,
- знаходяться в більш сприятливій атмосфері для розвитку своїх здібностей та можливостей,
- більш відкриті до спілкування з вчителями та однолітками,
- більш активно беруть участь у різноманітних проєктах та заходах.

Це сприяє їхньому розвитку та успіхам у навчанні.

Формування позитивної самооцінки та психологічної стійкості.

Безконфліктне навчання допомагає **формувати позитивну самооцінку учнів та психологічну стійкість**. Учні можуть бути більш впевненими у собі та своїх здібностях тому що:

- навчаються бачити позитивні сторони у своїх досягненнях,
- розвивають свої сильні сторони,
- покращують свої навички.

Підвищення рівня культури мовлення та спілкування. Безконфліктне навчання сприяє підвищенню рівня культури мовлення та спілкування учнів та дорослих. Учні навчаються:

- коректно висловлювати свої думки,
- слухати інших та розуміти їхні почуття та потреби,
- вести діалоги, які сприяють взаєморозумінню та позитивним взаєминам між людьми.

Таким чином, безконфліктне навчання відіграє важливу роль у розвитку соціальних та емоційних навичок дітей та дорослих, сприяє підвищенню рівня навчання та розвитку позитивної атмосфери в школах та інших установах навчання.

Щодо принципів то принципи безконфліктного навчання базуються на ідеї, що краще вирішувати проблеми за допомогою співпраці та взаєморозуміння, а не за допомогою конфлікту та протистояння. **Основні принципи безконфліктного навчання включають наступне:**

Співпраця: створення атмосфери співпраці, допомоги та підтримки, яка дозволяє учням та вчителям працювати разом для досягнення спільних цілей.

Взаєморозуміння: розвиток здатності розуміти та відчувати почуття та потреби інших людей, зокрема учнів та вчителів, та знаходити спільну мову для розв'язання проблем.

Ненасильницька комунікація: використання методів та технік безконфліктної комунікації для спілкування та вирішення проблем.

Взаємодопомога: створення умов для взаємодопомоги та підтримки, допомога учням та вчителям розвивати свої здібності та навички.

Взаємовідповідальність: залучення учнів та вчителів до взаємної відповідальності за результати навчання та розвитку, створення умов для активної участі у процесі навчання та вирішенні проблем.

Взаємовизначеність: залучення учнів та вчителів до визначення спільних цілей та стратегій досягнення їх, забезпечення взаємного розуміння та підтримки.

Ці принципи допомагають:

- створити сприятливу атмосферу в навчальному середовищі,
- сприяють позитивному спілкуванню та взаємодії між учнями та вчителями,
- допомагають вирішувати конфлікти та проблеми без насильства та протистояння.

При застосуванні принципів безконфліктного навчання, **вчителі відіграють важливу роль у створенні сприятливого навчального середовища**. Вчителі:

- повинні бути здатні до співпраці,
- вміти слухати та розуміти учнів,
- забезпечувати безпеку та підтримку,
- стимулювати та підтримувати взаємодію між учнями та вчителями.

Учні також повинні брати активну участь у створенні сприятливого навчального середовища та дотримуватися принципів безконфліктного навчання. Вони **повинні**:

- виявляти взаєморозуміння,
- співпрацювати з іншими учнями та вчителями,
- допомагати одне одному,
- виявляти взаємну відповідальність та взаємовизначеність у вирішенні спільних проблем.

Важливо зазначити, що **безконфліктне навчання** не є універсальним рішенням для всіх проблем, але воно **може допомогти знизити конфлікти та покращити навчальний процес**. Застосування принципів безконфліктного навчання **сприяє** позитивному розвитку учнів, формуванню позитивного навчального середовища та підготовці до життя в суспільстві.

Безконфліктне навчання може існувати в різних **формах**, таких як:

Кооперативне навчання: учні працюють разом, допомагаючи один одному, щоб досягти спільної мети. В цій формі навчання важливо підтримувати **здорову конкуренцію та розвивати взаємодію між учнями**.

Проблемне навчання: учні вирішують складні завдання або проблеми, що потребують розумового напруження. Вони **працюють у групах, щоб знайти рішення** і вивчити новий матеріал.

Ігрове навчання: це метод, де учні навчаються граючись. Це може бути використання комп'ютерних ігор або ігор на уроках. Важливо, щоб учні відчували, що **гра допомагає їм вивчати нові знання**.

Поетапне навчання: учні рухаються поетапно від простих до складних завдань, навчаючись на кожному етапі. Важливо, щоб учні не відчували перевантаження та мали можливість засвоїти матеріал.

Особистісно орієнтоване навчання: це метод, де увага приділяється розвитку особистості учня. Викладачі **відстежують прогрес кожного учня** та підбирають індивідуальний підхід до навчання.

Ці форми навчання можуть допомогти уникнути конфліктів у навчальному процесі, забезпечуючи позитивне навчальне середовище та створюючи умови для успіху кожного учня.

Безконфліктне навчання передбачає формати, які створюють безпечне та підтримуюче навчальне середовище. Ось кілька **форматів, які можуть допомогти досягти цієї мети:**

Круги спілкування: цей формат включає у себе обговорення важливих тем та проблем відкритою дискусією. Кожен учень має можливість висловити свою думку та почути думки інших, що допомагає підтримати взаєморозуміння та взаємоповагу.

Розв'язання конфліктів: цей формат включає у себе вивчення навичок розв'язання конфліктів. Учні навчаються співпрацювати та вирішувати проблеми шляхом діалогу та взаємодії.

Спільне навчання: цей формат передбачає роботу в групах, де учні навчаються співпрацювати та допомагати один одному. Вони діляться знаннями та досвідом, що сприяє підвищенню самооцінки та зниженню ступеня конкуренції між учнями.

Індивідуальне навчання: цей формат передбачає індивідуальний підхід до кожного учня. Викладачі створюють програму навчання, що відповідає індивідуальним потребам кожного учня, що допомагає знизити ступінь конфліктів між учнями.

Ці формати допомагають створити безконфліктне навчальне середовище, що сприяє розвитку **навичок співпраці та взаєморозуміння, а також сприяє підвищенню самооцінки та зниженню ступеня конкуренції між учнями.**

1.3. Основні поняття безконфліктного навчання

Основні поняття безконфліктного навчання включають в себе:

Активне слухання - навички прослуховування та розуміння інших людей, включаючи здатність сприймати інформацію, зосереджувати увагу та задавати питання.

Емпатія - це здатність студентів розуміти та співчувати іншим людям, що дозволяє розвивати більш підтримуючі та співчутливі взаємини.

Взаємодія: це взаємодія між учнями, вчителями та іншими членами навчального процесу. Вона повинна базуватися на повазі, взаєморозумінні та співпраці.

Співпраця: це спільна робота учнів та вчителів для досягнення спільних цілей. Вона заснована на взаємодопомозі та взаємопідтримці.

Повага: це відношення поваги до інших людей, їх прав та гідності. Вона передбачає відкритість до думок та ідей інших людей, їх слухання та повагу до них.

Діалог: це взаємне спілкування з метою розв'язання проблем та досягнення спільних цілей. Діалог має бути відкритим, конструктивним та заснованим на взаєморозумінні.

Розвиток особистості: безконфліктне навчання має сприяти розвитку особистості кожного учня, його самовизначенню та самореалізації.

Конструктивність: це підхід до вирішення проблем, що передбачає активну роботу над їх розв'язанням та пошуком компромісів, що задовольняють всіх учасників.

Ці поняття допомагають створити позитивне навчальне середовище, що сприяє розвитку навичок співпраці, взаєморозуміння та розвитку особистості кожного учня.

Питання для самоперевірки

1. Що розуміє під собою підхід в освіті безконфліктне навчання?
2. Які дослідження проводилися щодо вивчення безконфліктного навчання?
3. Які функції виконує підхід безконфліктного навчання?
4. На яких принципах діє безконфліктне навчання?
5. Які основні поняття належать до сфери діяльності безконфліктного навчання